گردش در محله ۷۰۰ساله مولوی

هرچند امروز نام شاعر و ادیب ایرانی، مولوی، بر یکی از شلوغ‌ترین خیابان‌های پایتخت نشسته، اما این خیابان در آغاز نام پیشه‌ور و هنرمندی روحوضی بر خود داشت و «خیابان اسماعیل بزاز»، یا به گویش تهرانی‌ها «اسمال بزاز» نامیده می‌شد. این خیابان در زمان ناصرالدین‌شاه قاجار در نزدیکی دروازه عبدالعظیم ساخته شده و در کلانشهر کنونی تهران در بخش جنوبی بازار بزرگ شهر، در فاصله میان میدان رازی و میدان قیام واقع شده است. محدوده محله و خیابان مولوی جاذبه‌های دیدنی زیادی دارد؛ از بازارهای شلوغ و قدیمی گرفته تا بناهای تاریخی و گذرهای پر پیچ و خمی که روایتگر تاریخ ۷هزارساله پایتخت هستند. در «روزهفتم» این شماره، راهنمای گشت‌وگذار در این محله و خیابان، در قلب پایتخت است.

اسکلت چند هزار ساله باستانی

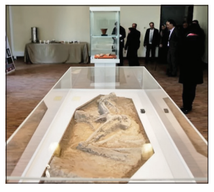

معرفی این اسکلت که یک اثر مهم باستانی محسوب می‌شود، در زمستان سال ۱۳۹۳ هنگام حفاری شرکت آب و فاضلاب تهران توسط یک دانشجوی باستان‌شناسی کشف شد.

نشانی چهارراه مولوی

مسافری از ری

ماجرا از این قرار بود که وقتی کارگران شرکت آب و فاضلاب مشغول حفاری بودند، دانشجویی به نام مهسا وهابی بر حسب اتفاق از آنجا می‌گذشت. او متوجه سفال‌های شکسته‌ای شد که زیر دست و پای کارگران مانده بودند. او برای تحقیق بیشتر، سفال‌ها را به مرکز باستان‌شناسی برد و در آنجا مشخص شد سفال‌ها قدمت چندین هزار ساله دارند. خیلی زود به درخواست باستان‌شناسان عملیات حفاری متوقف شد و بررسی‌های بیشتری صورت گرفت تا اینکه اسکلت زنی مربوط به ۷هزار سال پیش در این محدوده پیدا شد. در خرداد ماه ۱۳۹۴ با مستندنگاری‌های علمی و فناوری رایانه‌ای، چهره زن ۷هزار ساله خیابان مولوی بازسازی شد و چهره او، آنچنان که باستان‌شناسان می‌گویند تا ۹۵ درصد به‌دست آمد. این کار با استفاده از ۵ نرم‌افزار استاندارد و مدل‌سازی بسیار پیشرفته انجام گرفته بود. باستان‌شناسان معتقدند که این زن، مسافری از ری باستان بوده که برای سکونت موقت به جایی آمده است که اکنون ما آن را با نام خیابان مولوی می‌شناسیم.

بسیاری از بناهای تاریخی تهران در محله مولوی قرار دارند

سیر و سیاحت در محله‌ای تاریخی

موقوفات معیرالممالک

معرفی مسجد و مدرسه معیرالممالک را دوستعلی‌خان نظام‌الدوله از رجال دوره قاجار در سال ۱۲۵۰هجری شمسی ساخته است.

نشانی خیابان خیام، حسین مهدویان احدی

قدمت ۱۵۴سال

یادگار معیرالممالک

مسجد، مدرسه و آب‌انبار، بخشی از موقوفات معیرالممالک در محدوده مولوی است. تمامی بناهایی که معیرالممالک ساخته، داخل باغی موسوم به باغ معیرالممالک قرار داشتند که هم‌اکنون به‌عنوان مجموعه‌ای فرهنگی-هنری شناخته می‌شود. مسجد وقفی معیرالممالک در حال حاضر به حوزه علمیه مروی واگذار شده و به خوابگاه طلاب تغییر کاربری داده است. بد نیست بدانید، قسمت جنوب شرقی باغ در طرح توسعه تهران به بافت مسکونی تبدیل شده است.

بنای وکیل‌التجار

معرفی بنای وکیل‌التجار در میدان محمدیه در واقع کاروانسرایی است با قدمت بیش از ۱۰۰سال و معماری سنتی و ویژه‌ای دارد.

نشانی خیابان مولوی، ضلع شمال غربی میدان محمدیه

قدمت دوره قاجار

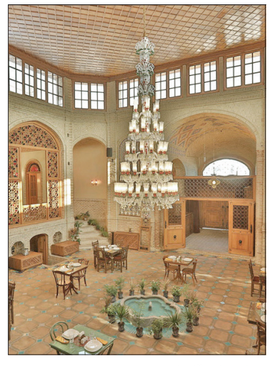

تجارتخانه قاجاری

سرای وکیل‌التجار توسط میرزا محمدباقر میزانی در سال ۱۳۰۸شمسی تاسیس شد و به‌عنوان تجارتخانه مورد بهره‌برداری قرار گرفت. این بنا در سال ۱۳۸۰ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده و توسط نوادگان سازنده، در ۵ سال بازسازی شده است. سرای وکیل‌التجار در حال حاضر تغییر کاربری داده و به رستورانی با معماری تاریخی تبدیل شده است.

خانه رجبعلی خیاط

معرفی قدمت خانه رجبعلی خیاط به دوران قاجار برمی‌گردد و در حال حاضر توسط نوه این مرد عارف تبدیل به حسینیه شده است.

نشانی خیابان مولوی، خیابان پیرمرادی خیابان منتظری

قدمت اواخر دوره قاجار

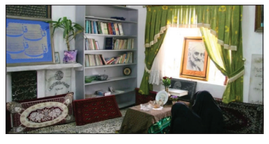

از خانه اجدادی تا حسینیه

خانه شیخ رجبعلی خیاط بسیار قدیمی است و معماری قابل توجهی دارد. بعد از درگذشت او فردی این خانه را خرید تا اینکه نوه شیخ، بنا به سفارش پدربزرگش در عالم رویا، این خانه را خریداری و تبدیل به حسینیه کرد. بسیاری از خیران دست به کار شدند و برای رفاه مردم هزینه ساخت طبقه دوم را تقبل کردند و آنجا به بخش زنانه اختصاص پیدا کرد. این خانه آبا و اجدادی حالا به پاتوق مذهبی در محله تبدیل شده است. خواندن دعای کمیل و برگزاری مناسبت‌های مذهبی از برنامه‌های همیشگی این حسینیه است.

باغ و خانه ایلچی

معرفی باغ ایلچی در دوره فتحعلی‌شاه، محل اسکان سفیرهای روس بوده و با اینکه اکنون بخش‌های زیادی از آن تخریب شده اما هنوز به همین نام مشهور است.

نشانی خیابان مولوی، کوچه باغ ایلچی

قدمت دوره قاجار

خانه گریبایدوف روسی

ماجراهای باغ ایلچی داستانی است که شنیدنش هر گردشگری را سر ذوق می‌آورد. این خانه و باغ قدیمی هم از نظر قدمت تاریخی مهم است و هم هویت تاریخی و سیاسی دارد. به‌گفته استادان تهران‌شناسی این بنا در برهه‌ای از زمان سفارت روسیه بوده است. نخستین شورش ایرانی‌ها در برابر بیگانگان و کشتن گریبایدوف سفیر روسی از جمله اتفاقاتی است که در این خانه رخ می‌دهد. در حال حاضر فقط قسمتی از بنای ایلچی باقی مانده است.

امامزاده سیداسماعیل(ع)

- **نشانی:** خیابان مصطفی خمینی، کوچه امامزاده سیداسماعیل(ع)
- **معرفی:** بقعه امامزاده سیداسماعیل(ع) یکی از عوامل مؤثر در شکل‌گیری محله بازار تهران است. بخشی از بنای کنونی امامزاده به قرن ۹ و بیشتر بنا مربوط به قرن سیزدهم و دوران قاجاریه است. بازار سیداسماعیل مرکز فروش اجناس دست دوم و دست‌چندم است و به همین دلیل از شهرت زیادی برخوردار است. این بازار از مهم‌ترین مراکز تجاری در بازار تهران است که بیشتر کسبه آن در زمینه فروش لوازم خانگی، فرش، اسباب بازی و پوشاک فعالیت دارند. صحن امامزاده ۳در ورودی دارد. ورودی شرقی مقابل سردر آب‌انبار، مدخل اصلی آرامگاه است.

مژگان مهرابی گشت‌وگذار در محله مولوی، پیشنهادی متفاوت برای پایتخت‌نشین‌هاست؛ پیاده‌روی در یک محله قدیمی و پر تردد که بیشتر وسعتش بافت تاریخی است و بسیاری از شهروندان نمی‌دانند که قدمتی چند هزار ساله دارد. بناهای تاریخی پر تعدادی در این محله واقع شده که بسیاری از آنها در فهرست آثار ملی ثبت شده‌اند. موقوفات معیرالممالک، عمارت وکیل‌التجار، خانه ایلچی، خانه انیس‌الدوله، خانه رجبعلی خیاط، حوزه علمیه شیخ حسین و... از جمله بناهای تاریخی است که می‌توانید در محله مولوی از آنها بازدید کنید.

حوزه علمیه شیخ عبدالحسین

معرفی مدرسه علمیه شیخ عبدالحسین، قدمتی دیرینه و معماری دلنشین دارد. این مدرسه هم‌اکنون زیر نظر حوزه علمیه تهران فعالیت می‌کند.

نشانی خیابان مولوی، خیابان کبابی‌ها خیابان بازار فراش‌باشی

قدمت دوره قاجار

مدرسه‌ای با معماری سنتی

این مسجد و مدرسه را شیخ عبدالحسین تهرانی مشهور به شیخ العراقین به وصیت امیر کبیر ساخت. مدرسه علمیه در دوره پهلوی اول، محل حضور و خوابگاه دانشجویان شد. اما در دهه ۴۰شمسی سیدهادی خسروشاهی مدیریت مدرسه را به‌دست گرفت و این مکان را در اختیار طلاب قرار داد. مدرسه شیخ عبدالحسین ۲۰حجره دارد و حیاط آن به سبک مدارس ۴ ایوانی ساخته شده است. کاشی کاری‌های خشتی هفت‌رنگ سردر مدرسه از آثار هنری قابل توجه این مدرسه است.

خانه انیس‌الدوله

معرفی خانه انیس‌الدوله، متعلق به همسر سوم ناصرالدین شاه بوده و در حال حاضر به یک مرکز صنفی تغییر کاربری داده است.

نشانی خیابان ولی‌عصر(عج)، بالاتر از چهارراه مولوی، روبه‌روی مهدیه تهران

قدمت دوره ناصرالدین شاه

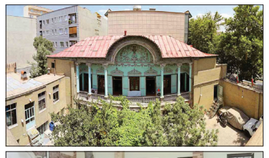

ماجراهای عجیب خانه انیس‌الدوله

خانه انیس‌الدوله در سال ۱۲۵۸هجری شمسی در اختیار او قرار گرفت. پس از مرگ او، وراث این بنا را در زمان پهلوی اول به آموزش و پرورش فروختند. پروفسور محمود حسابی یکی از دانش‌آموختگان همین مدرسه بوده است. خانه در سال ۱۳۳۰به تملک شخصی به نام نادر ابراهیمی در می‌آید و سال ۱۳۵۰اتحادیه گوشت گوسفندی تهران آن را خریداری و به محل کسب‌وکار تبدیل می‌کند. این عمارت سال ۱۳۸۲با شماره ثبت ۱۰۴۰۳به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

زورخانه نیروی شادی

معرفی هرچند زورخانه نیروی شادی فضای بزرگی ندارد، اما بیشتر پهلوان‌های نامی شهر در این مکان اصول ورزش باستانی را آموخته‌اند.

نشانی خیابان مولوی، خیابان نیرو شادی

قدمت ۱۰۰سال

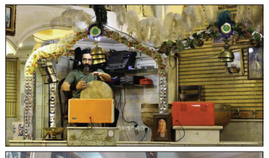

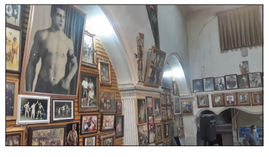

فرهنگ پهلوانی در مولوی

زمان ساخت زورخانه نیرو شادی به سال ۱۳۰۲برمی‌گردد. این مکان ورزشی را فردی به نام رضا کاشفی ساخت و ورزش باستانی را در این محله رونق داد. تا سال ۱۳۴۹که رضا کاشفی در قید حیات بود خودش زورخانه را اداره کرد و بعد از مرگ او اداره زورخانه به پسرش رسید. زورخانه معماری ساده و در عین حال جذابی دارد که نمادهای ورزش پهلوانی در آن دیده می‌شود. سنت گلریزان از ۱۰۰سال پیش در این مکان مرسوم بوده و همچنان برای رفع مشکلات نیازمندان انجام می‌شود.

میدان رازی

- **نشانی:** تقاطع خیابان‌های کارگر و مولوی
- **معرفی:** میدان رازی، بورس فروش وسایل مختلف است. بورس دوچرخه در خیابان جوادیان قرار دارد. در خیابان هلال احمر تا حاشیه میدان گمرک بورس پتو، لباس و پوتین سربازی است. البته ادوات و لوازم نظامی دیگری هم در این محدوده یافت می‌شود. در ضلع شمال غربی میدان گمرک مغازه‌های متعدد کتونی فروشی و لوازم کوهنوردی قرار دارد. بورس موتورفروشی و تعمیرگاه‌های موتور و فروشندگان لوازم جانبی موتور هم در اطراف این میدان هستند. تندیس زکریای رازی در میانه میدان، نخستین مجسمه‌ای است که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در این میدان نصب شد.

● ویژه‌نامه روز پنجشنبه
● ۲۶ تیر ۱۴۰۴
● شماره ۹۰

کاروانسرای خانات

معرفی کاروانسرای خانات، بزرگ‌ترین کاروانسرای درون شهری تهران به شمار می‌آید و در سال ۱۳۸۲ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

نشانی جنوب چهارراه مولوی خیابان صاحب جمع

کاروانسرا یا بازار آجیل فروشی؟

قدمت کاروانسرای خانات به اواخر دوره ناصرالدین شاه برمی‌گردد. این کاروانسرا ۱۰هزار مترمربع وسعت و در زمینی با ۴ گوشه غیرمتقارن قرار دارد. نکته جالب اینکه صحن بنا نمای متقارنی دارد و تعداد حجره‌های آن ۵۴واحد است. از دیگر ویژگی‌های کاروانسرای خانات ۲ایوانی است که یکی در سمت شرق به ورودی اصلی بنا راه دارد و ایوان غربی به ورودی دوم بنا منتهی می‌شود. سقف این راهروها دارای پوششی گنبدی است و در ابتدای ورود به این راهرو، یک هشتی وجود دارد. در ضلع شمال شرقی پس از عبور از یک دالان، باربند و اصطبل‌ها واقع شده‌اند که در قدیم محل نگهداری چهارپایان بوده‌اند. این کاروانسرا تاکنون کاربری خود را حفظ کرده است و هیچ سنخیتی از نظر شکلی با فعالیت آن در قدیم ندارد. امروز دیگر از قافله‌ها و چهارپایان خبری نیست اما همچنان در حجره‌های پیرامونی آن کسبه و تجار، به‌خصوص عمده‌فروش‌های آجیل و خشکبار به کسب‌وکار مشغول هستند. سفره‌خانه سنتی خانات نیز با محیطی دلچسب در گوشه‌ای از این کاروانسرا قرار دارد و بسیاری از مردم شهر تهران برای بازدید از این کاروانسرا به این سفره‌خانه می‌روند.

لوکیشن فیلم و سریال

ساخت کاروانسرای خانات را با توجه به ویژگی‌های معماری آن، به اواخر دوره سلطنت ناصرالدین شاه قاجار، یعنی حدود سال ۱۲۶۱ نسبت داده‌اند. هرچند از تاریخ دقیق ساخت بنا اطلاعی در دست نیست اما در نقشه تهران عمارت کاروانسرا وجود دارد. این نقشه سال ۱۲۷۰هجری شمسی توسط نجم‌الملک تهیه شد. کاروانسرا مساحتی حدود ۱۰هزار مترمربع دارد و معماری آن به شیوه آجرکاری و گره‌سازی انجام شده است. بازدید از کاروانسرا رایگان است و گردشگران می‌توانند از ساعت ۹تا ۱۹به آن مراجعه کنند. بد نیست بدانید این کاروانسرا چندین بار لوکیشن فیلمبرداری فیلم «یکی از ما دو نفر» و سریال‌های «برادر»، «پرده‌نشین» و «برادر جان» بوده است.

این بنا در سال ۱۳۵۷ دچار حریق شد و ورودی‌های غربی و شرقی در آتش‌سوزی مسدود شدند و بلااستفاده شد. خوشبختانه در اصلی ورودی کاروانسرا از گزند آتش‌سوزی به دور بود و چندی پس از آتش‌سوزی، کاروانسرا به بنگاه و بعد به انبار تغییر کاربری داد.